

Бадікова Н.О.
аспірант,
Інститут філології
Національного університету
імені Тараса Шевченка

КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ЖАНРІВ УСНОГО ФРАНЦУЗЬКОГО МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ЯК НЕОБХІДНІСТЬ В ОВОЛОДІННІ НИМ

Довгий час на теренах України, через історико-політичні обставини і відповідно успадковану методичну школу, говоріння було доволі занедбаним видом мовленнєвої діяльності у вивченні іноземних мов. Протягом останніх 20 років ситуація значно змінилася, проте акцент сильно змістився у бік діалогічного мовлення, занедбавши не менш важливе монологічне. Ми вважаємо, що дослідження усного монологічного мовлення (надалі УММ) та розробка сучасної методики його викладання є актуальною необхідністю.

УММ є широким поняттям саме через свою жанрову різноманітність. У методиці на перший план висувається питання яких саме видів монологу ми будемо навчати. Адже кожен жанр ММ впливає на мову та стиль його вираження [6, с. 207], і їх навчання вимагає різних прийомів роботи з розвитку відповідних умінь. Усі методисти погоджуються з тим, що навчання УММ залежить від виду чи жанру монологу, проте думки вчених розходяться і немає повної жанрової класифікації, створення якої є метою цієї роботи.

Найбільше над цим питанням працювали Ніколаєва С. Ю. та її команда [2, с. 350-351], Азімов Е. Г. та Щукін А. Н. [1, с. 147; 6, с. 204], М. Л. Вайсбурд, Н. П. Каменецька та О. Г. Поляков [3, с. 72], Соловова Е. Н. [4, с. 171-172], Скалкін В. Л. [3, с. 94]. Враховуючи їх дослідження, ми зробили перелік монологічних висловлювань в реальному житті і, зважаючи на зміст, вид, функції, сфери застосування монологічного висловлювання, ми виділяємо 9 типів УММ за типом розгортання дискурсу, кожен з яких має свої підтипи:

Опис – це «констатуючий тип МВ, у якому стверджується наявність або відсутність будь-яких ознак в об'єкті» [2, с. 350], це характеристика рис людини, предметів, природи, погоди, закритого чи відкритого простору та, при потребі, локалізація цих предметів у ньому. Опис виконує інформативну, рідше експресивну чи спонукально-впливову функції і виражається часами дійсного способу, найчастіше *Présent* та *Imparfait*. Його синтаксичною особливістю є переважне використання простих і складносурядних речень з перелікові-приєднувальним і послідовно-приєднувальним зв'язком, граматичних структур із зворотом *c'est / ce sont* та *il y a* [2, с. 351]. Розповідь – це повідомлення про події, які розгортаються в часі. Вона є «динамічним типом МВ, в якому розповідається про розвиток подій, пригод, дій чи станів. Дійсність сприймається у процесі її розвитку та змін в хронологічній послідовності» [2, с. 350]. Розповідь здебільшого виконує інформативну функцію, рідше – впливову чи розважальну. Усередині цієї групи, на нашу думку, можна розрізнити 3 підвиди – *оповідь*, *власне розповідь* та *переказ*. За визначенням словника літературознавчих термінів, *оповідь* – це розповідь від першої особи, а *отже* розповідь про події та факти з життя самого розповідача. *Розповідь* ведеться від 3-ї особи, тому охоплює більш ширшу тематику – події з життя інших людей та суспільства в цілому. Третій підвид – *переказ* – це монолог із більш чи менш детальним або зрєюмованим відтворенням змісту чогось прочитаного, побаченого чи почутого, як правило – зі збереженням хронології

подій. Цей підвид охоплює переказ сюжетів творів літератури та кіно, а також прямого мовлення (монологів, діалогів, полілогів) інших людей. Монолог-розповідь здебільшого теж виражений часами дійсного способу. Для нього характерні прості і складнопідрядні речення з підрядними часу, вживання сполучників, сполучникових прислівників та адвербалій таких як *quand, puis, après, autrefois, ensuite, hier* [2, с. 351-352]. Стосовно повідомлення, ми погоджуємося з Азімовим Е. Г. та Щукіним А. Н. про відмежування цього жанру від розповіді, оскільки в ньому акцент ставиться не на розвиток подій у хронології, а на факти як результат цих подій. На відміну від розповіді, структурно – це короткий жанр, тому тут переважають прості розповідні речення з дієсловами у часах дійсного способу *Présent, Imparfait* та *Passé composé* [2, с. 352]. Винятково довшим у цій групі може бути підвид *доповіді*. Для правильної побудови, а інколи і для правильного сприйняття повідомлення, важливим є знання комунікативного наміру мовця. Аргументація, або міркування «спирається на умовиводи як процес мислення, в ході якого на основі вихідної тези / судження чи декількох тез/суджень робиться певний висновок»; об'єктом роздуму у монолозі-міркування є певна проблема і для нього характерний причинно-наслідковий зв'язок між реченнями [2, с. 351]. У межах цієї групи пропонуємо розрізняти підвиди *роздум* та *переконання*. Перший є монологічним висловлюванням по виясненню причин якостей, ознак, стану, дій, подій, можливостей тощо для себе; часто таке висловлювання є внутрішнім. А метою монологу-переконання є «переконати аудиторію, сформувані в неї конкретні мотиви, погляди, спонукати її до певних дій» [2, с. 351]. Його функція – спонукально-впливова. Інструкцією ми називаємо вказівку, завдання, наказ, прохання, пораду, застереження, дозвіл чи заборону, виражену наказовим способом, винятково – суб'єктивованим способом для 3-ї особи (*Qu'il parte en France et qu'il trouve cette personne !*), чи безособовими зворотами (*Il faut aller en France et trouver cette personne*) або непрямыми наказами у 2-й особі часів дійсного способу (*Vous devez aller en France et trouver cette personne*), що відрізняється від інших типів МВ своєю короткістю (від 1 речення) і виконує спонукально-впливову функцію, зрідка інформативно-навчальну функцію. Напевно через свою переважну короткість інструкцію не розглядають як окремий жанр, тим більше монолог, і упускають з дидактично-методичної літератури, проте, ми вважаємо, що за критерієм односпрямованості та фіксованості функції мовця до людини з фіксованою функцією слухача [2, с. 344] ми можемо стверджувати, що це монолог. Експресивним монологом ми називаємо висловлення почуттів, відчуттів та емоцій, ставлення, суб'єктивної оцінки та побажання. Це монолог, який сконцентрований не на подіях, об'єктах, їхніх якостях чи проблемах, а на почуттях, відчуттях чи емоціях. Такі монологи виконують передусім експресивну функцію, зрідка спонукально-впливову. Вони охоплюють часову палітру трьох способів вираження дійсності – дійсного, умовного та суб'єктивованого, а також інфінітивні речення. Для цього жанру не чужа аргументація, яка, однак, зводиться до називання причини такого стану, оцінки чи ставлення. Ми відокремили цей жанр від повідомлення з причини зміщення змістових акцентів та іншу і синтаксично складнішу систему вираження експресивного жанру. Монологи ведучих є двох видів і виконують передусім розважальну функцію. Монологи ведучих передач чи урочистих подій промовляються під час цих подій для їхнього організованого провадження зі значними перервами. Інколи в них вплетені елементи діалогу. Спортивний коментар є коментуванням спортивних подій, інколи з елементами розповіді, що відбувається паралельно з їх розгортанням перед значною аудиторією. Виступи, або розважальні монологи – пісні, вірші, п'єси, смішні сценічні монологи, анекдоти та тости – за структурними ознаками можуть бути інших жанрів (розповіддю, роздумом, експресивним монологом), проте вони є винятково репродуктивними видами

монологів: один раз створені, опісля вони відтворюються у тій же формі. Фактично йдеться про літературні твори, що виконують розважальну функцію. Ритуально-обрядові монологи зустрічаються у релігійній, цивільній та військовій сфері і виконують ритуально-культову функцію. Такі монологи є або повністю репродуктивними, або строго слідує протоколу з невеликими можливостями відхилення.

Опис	Розповідь	Повідомлення
<p>1) людини; 2) тварин, рослин; 3) предмета; 4) погоди; 5) логіко-абстрактних категорій; 6) відкритого простору (міста, парку, саду...); 7) закритого простору, або приміщення (дому, квартири, замку, готелю...).</p>	<p><i>а) оповідь (факти зі свого життя, викладені хронологічно);</i> <i>б) розповідь:</i> 1) про факти та події з життя іншої людини; 2) про факти з історії та суспільні події 3) про діяльність людини, у тому числі мисленнєво-мовленнєву; 4) про процес (у розвитку); <i>в) переказ</i> 1) сюжету (книги, статті, фільму, передачі); 2) прямого мовлення у монологічній чи діалогічній формі, детально або лише з передачею основного змісту</p>	<p>1) про події чи проблеми; 2) про відсутність/наявність об'єктів чи їх частин, з можливим уточненням їхньої кількості та якості; 3) про результати (роботи, досліджень, виборів, опитувань, спостережень, розслідування); 4) про смаки, бажання, плани чи мрії індивіда як констатація факту.</p>
Міркування	Інструкція	Монологи ведучих передач чи урочистих подій.
<p><i>а) роздум;</i> <i>б) переконання:</i> 1) пояснення, аргументація 2) промова; 3) дебати.</p>	<p>1) вказівки-інструкції; 2) завдання, накази; 3) прохання; 4) поради, застереження; 5) дозвіл, заборони.</p>	Спортивний коментар
Експресивні монологи	Розважальні монологи	Ритуально-культові монологи
<p><i>а) висловлення почуттів, відчуттів та емоцій:</i> 1) радості, щастя; 2) сумніву, непевності, вагання; 3) страху, побоювання; 4) побажання; 5) незадоволення, обурення; 6) здивування; 7) жалю, докору; 8) припущення, підозри; 9) напучення, повчання; <i>б) висловлення оцінки та ставлення;</i> <i>в) побажання.</i></p>	<p>1) пісні 2) вірші 3) п'єси 4) смішні монологи 5) анекдоти 6) тости</p>	<p>1) молитви священиків 2) особисті молитви 3) цивільні ритуальні дії (наприклад, одруження мером) 4) протокольні-процедурні монологи (етикетне привітання, роз'яснення лікаря, поліцейського чи нотаріуса перед підписом документів) 5) військова присяга.</p>

Список використаних джерел:

1. Азимов Э. Г., Щукин А. Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). – М.: Издательство ИКАР, 2009. – 448 с.
2. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2013. – 590 с.
3. Методика обучения иностранным языкам: традиции и современность / Под ред. А. А. Миролюбова. – Обнинск: Титул, 2010. – 464 с.
4. Соловова Е. Н. Методика обучения иностранным языкам: базовый курс лекций: Пособие для студентов пед. вузов и учителей / Е. Н. Соловова. – М.: Просвещение, 2002. – 239 с.
5. Щепилова А. В. Теория и методика обучения французскому языку как второму иностранному: учебное пособие для студентов вузов. М.: ВЛАДОС, 2005. – Учебное пособие для вузов. – 248 с.
6. Щукин А. Н. Методика преподавания иностранных языков: учебник для студ. учреждений высш. образования / А. Н. Щукин, Г. М. Фролова. – М.: Издательский центр «Академия», 2015. – 288 с.

Бондаревська О.М.

асистент,

*Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського*

**АНАЛІЗ КОМПОНЕНТІВ ГУМАНІТАРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ
САМОСТІЙНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Завданням нашого дослідження є теоретичне обґрунтування процесу формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін та експериментальна перевірка дієвості створення дидактичних умов через упровадження в реальний навчальний процес моделі їх реалізації. Рівень гуманітарної компетентності визначає якість самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін.

Вважаємо за доцільне відструктурувати компоненти гуманітарної компетентності відповідно до дидактичної моделі формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів [1]. Ми розробили методику діагностики даної категорії за наступними чотирма компонентами: мотиваційний, знанневий, діяльнісний, рефлексійно-корекційний.

На констатувальному етапі експерименту використовувались різноманітні види діагностики: контрольні роботи, опитування, тести, бесіди зі студентами та викладачами, спостереження [2]. Нами було розроблено систему тестів та комплексні завдання, що дало змогу виявити труднощі, із якими стикаються студенти у процесі вивчення гуманітарних дисциплін. Систему діагностування рівня сформованості гуманітарної компетентності студентів подано в табл. 1.